

Udbredelsen af nudging i Danmark siden 2010

Af:

Kathrine Wang Langer

Historie

ABSTRACT: Denne artikel undersøger udbredelsen af nudging i Danmark siden 2010. Igennem en analyse af danske artikler, tv-programmer og organisatoriske netværk argumenterer artiklen for, at nudging er blevet udbredt og implementeret ved et samspil mellem adfærdsforsker og lektor Pelle Guldborg Hansens virke og rolle i oprettelsen af danske nudgingnetværk, brugen af nudging i populærprogrammer samt diverse initiativer foretaget af offentlige instanser. Artiklen viser desuden, at den danske regerings brug af nudging siden Covid-19 pandemiens ankomst er blevet et vigtigt redskab i håndteringen af Covid-19 i Danmark, hvilket har medført en stigende biopolitisk regulering af samfundets individer.

NØGLEORD: Nudging, adfærdøkonomi, netværker, Covid-19, biopolitik.

Introduktion

Grønne fodspor, pile på gulvet og en flue i et pissoir – tegn som skal guide vores adfærd – er blevet en naturlig del af det offentlige rum. Fænomenet hedder ”nudging” eller et ”nudge”. Nudging blev populariseret igennem økonomen Richard H. Thalers og juristen Cass R. Sunsteins bog *Nudge: Improving decisions about Health, Wealth and Happiness* (Thaler og Sunstein 2008). Hvis man oversætter nudging til dansk, bliver det til at ”skubbe” eller et ”skub”, dvs. det refererer til en række udspil, der ”skubber” folk i en bestemt retning, uden at tage deres frie vilje fra dem. Med en helt ny udfordring, som Covid-19, bliver nudging måske det redskab, der kan være med til at bekæmpe pandemien i forhold til at understøtte de mange nye påbud.

Men hvad dækker nudging egentlig over, hvor kommer det fra? Hvornår, af hvem og hvordan kom begrebet til Danmark? Hvordan er begrebet blevet italesat, og hvordan er det blevet udbredt i Danmark? Hvordan har det haft indflydelse på håndteringen af Covid-19 i Danmark? Formålet med denne artikel er at besvare disse spørgsmål og dermed sætte forskningen i nudging på landkortet i den danske historievidenskab.

Nudging er en variant af adfærdsøkonomien, som har rødder tilbage til 1940'erne og endda længere. Floris Heukelom har i sin bog *Behavioral Economics: A history* (Heukelom 2014) fra 2014 arbejdet med betydningen, opkomsten og ikke mindst udviklingen af adfærdsøkonomien. I de sidste kapitler af bogen kommer han ind på forskerne Daniel Kahnemans og Amos Tverskys samarbejde fra 1970'erne og frem, der virkelig satte skub i den nyere adfærdsøkonomi. I et opgør med antagelserne bag den neoklassiske økonomiforståelse satte Kahneman og Tversky spørgsmålstegn ved, om mennesket er rationelt (ibid.: 97-98). Et rationelt menneske er et menneske, der altid tænker og gør det optimale for sig selv, som gør det, der tjener dets eget bedste på alle livsområder. Ifølge Kahneman og Tversky harmonerede den neoklassiske antagelse ikke med de adfærdsmønstre, de iagttog i deres forskning. Foranlediget heraf blev adfærdsøkonomien mødt med interesse fra økonomen Richard Thaler, som sammen med Kahneman og Tversky var blandt feltets største fortalere i 1980'erne (ibid.: 148). Igennem Thalers arbejde, og hans senere samarbejde med juristen Cass Sunstein, er der sket en løbende definering af adfærdsøkonomien igennem 1990'erne og 2000'erne (ibid.: 171).

Hvor adfærdsøkonomien er blevet grundigt belyst i forskningen, har nudgings opståen, udvikling og udbredelse i andre lande ikke været et stort emne i forskningen. I bogen *How Far to Nudge?* (John 2018) vurderer Peter John dog nudgingens succes og begrænsninger og sætter rammer op for fremtidig brug af offentlige adfærdspolitikker. Desuden belyser han, hvordan nudging i England og USA er kommet på den politiske dagsorden, hvor det er blevet et fundament for oprettelsen af adskillige adfærdsenheder. Helt konkret fokuserer John på organisationen The Behavioural Insights Team (BIT), som blev oprettet som en enhed i det engelske kabinetskontor i 2010 og senere udviklede sig til en selvstændig og international nudgeenhed (ibid.: 76, 81). I USA blev der allerede i 2009 gjort tiltag for at implementere nudging i regeringsprojekter bl.a. ved, at den daværende præsident Barack Obama ansatte Cass Sunstein som leder for The Office of Information and Regulatory Affairs (ibid.: 81; [Cass Sunstein | CBS - Copenhagen Business School](#)). Inden da havde Obama allerede i 2008 mødt både Sunstein og Thaler, hvor Thaler blev en uformel rådgiver for Obama (Information 7. november 2008).

Mens der er altså skrevet om, hvordan nudging er opstået, modtaget og udbredt i England og USA, eksisterer der ingen litteratur om nudgings indførelse og udbredelse i en dansk kontekst. Det er dette forskningsmæssige hul, som denne artikel søger at udfylde.

Nudging som biopolitik

Artiklens teoretiske udgangspunkt er Michel Foucaults begreber om biopolitik, *gouvernementalitet* og *homo economicus*. Foucault skriver: "... a power that exerts a positive influence on life, that endeavors to administer, optimize, and, multiply it, subjecting it to precise controls and comprehensive regulations" (Foucault 1998: 137). Selvom man kunne tro, at dette citat beskriver nudging, stammer citatet fra Foucaults værk *The History of Sexuality Vol. 1*, der beskriver biomagt/biopolitik, som er et begreb, Foucault selv har udformet og defineret. Biomagt eller biopolitik indeholder mange betydninger, men defineres i denne artikel som en regulering, der former individerne i samfundet efter den herskende regeringsrationalitet. Citatet er således et udtryk for den mere moderne biomagt, hvor det ikke længere giver mening for magtapparatet at herske udelukkende med voldelige handlinger (ibid.: 135-140).

Et andet vigtigt begreb hos Foucault, som hænger sammen med biomagten/biopolitikken, er *gouvernementalitet*. *Gouvernementalitet* eller *regeringsrationalitet* er en samlet betegnelse for alle samfundets forskellige institutioner, praksisser, mm., der effektuerer den allestedsnærværende magtudøvelse. Dermed er biomagtens retning bestemt af det nuværende samfunds herskende *regeringsrationalitet*. Foucault udviklede også en idé om *homo economicus* eller det økonomiske menneske, som i det neoliberale samfund ikke længere er en udviklingspartner, men sin egen entreprenør, som hele tiden investerer i sig selv og søger muligheder for egenoptimering (Burchell, Davidsen, Foucault 2008: 226). Samtidig er *homo economicus* et menneskebillede, der kan reguleres: “*homo economicus, that is to say, the person who accepts reality or who responds systematically to modifications in the variables of the environment, appears precisely as someone manageable, someone who responds systematically to systematic modifications artificially introduced into the environment*” (ibid.: 270-271). Denne fremstilling af *homo economicus* som et regulerbart menneske udgør det teoretiske udgangspunkt for denne artikel undersøgelse nudging som et biopolitisk og *gouvernementalt* brud.

Artiklen går frem i fem skridt. Jeg vil først afklare nudgings oprindelse, og hvad det egentlig står for. Dernæst vil jeg undersøge af hvem, hvornår og hvordan nudgingen er kommet til Danmark. Efterfølgende vil jeg eftersøge, hvordan nudgingen er blevet italesat i medierne, både hvad de danske artikler har skrevet, og fremstillingen i populærkulturen med henholdsvis to DR-programmer. Derudover vil jeg afdække den fortsatte udbredelse af nudgingbegrebet i Danmark. Til sidst vil jeg granske og diskutere, hvilken indflydelse nudging har haft på håndteringen af Covid-19 i Danmark, hvormed jeg i høj grad vil gøre brug af de håndbøger, som Sundhedsstyrelsen har udgivet i 2020.

Nudgings oprindelse

Nudging har som begreb været mange år undervejs, men det er først indenfor de sidste par årtier og især fra 2008, at nudging som ord er opfundet og præcist defineret. De officielle ”opfindere” af nudging er Thaler og Sunstein, der i deres meget populære bog *Nudge: Improving decisions about Health, Wealth, and Happiness* fra 2008 for første gang brugte ordet og definerede, hvad et nudge er: ”A nudge, as we will use the term, is any aspect of the choice architecture that alters people’s behavior in a predictable way without forbidding any options or significantly changing

their economic incentives” (Thaler og Sunstein 2008: 6). *Nudge* gennemgår meget pædagogisk, hvad nudging er, og kommer ikke mindst med en lang række bud på forskellige nudges, man kan bruge på forskellige måder. Selvom *Nudge* var den første bog, der fik begrebet frem i lyset, havde Thaler og Sunstein arbejdet med emnet i mange år, inden bogen udkom. Libertariansk paternalisme lød retningen, som Thaler og Sunstein udviklede, før deres mere berømte nudge blev opfundet, men begreberne er ikke synonyme for hinanden. I stedet skal det forstås sådan, at nudging er et redskab, der ikke kun er begrænset til brug af folk, der har et paternalistisk motiv (https://inudgeyou.com/wp-content/uploads/2017/08/OP-DK-What_is_nudging.pdf), om end trækkene af libertariansk paternalisme findes i nudging. Thaler og Sunstein skriver bl.a.:

If people want to smoke cigarettes, to eat a lot of candy, (...) libertarian paternalists will not force them to do otherwise (...). Still, the approach we recommend does count as paternalistic, because private and public choice architects are not merely trying to track or to implement people's anticipated choices. Rather, they are self-consciously attempting to move people in directions that will make their lives better. They nudge. (Thaler og Sunstein 2008: 5-6)

”Choice architect,” eller på dansk valgarkitekt, er en person, institution, mv., der står for implementeringen af den valgte nudge. Valgarkitekturen er derfor en bestemt indretning (ibid.: 3). Et eksempel på sådan et nudge kunne være, at man satte frugt og grønt før desserten i et cafeteria, hvor man måske og uden større omkostninger, kunne få mennesker til at spise frugten i stedet for desserten, uden på nogen måde at tvinge dem (ibid.: 11). Nudge er som nævnt en videreførelse af libertariansk paternalisme, som Thaler og Sunstein introducerede for første gang i deres korte artikel ”Libertarian Paternalism” fra 2003. Men det var først i efteråret det samme år, at en mere dybdegående artikel med titlen ”Libertarian Paternalism Is Not an Oxymoron” udkom, der beskrev mange af grundbegreberne, som også findes i Thaler og Sunsteins senere udgivelser om nudge (Thaler og Sunstein efterår 2003). Libertarianisme er en (politisk) retning, der går ind for individets totale frihed og rettigheder. Paternalisme derimod er nærmest den komplette modsætning, da individet bliver fuldstændig umyndiggjort. Deri ligger dilemmaet, som artiklens overskrift hentyder til. Thaler og Sunstein argumenterer dog for, at disse to modsætningsfyldte begreber kan forenes og blive et nyttigt redskab for at hjælpe individer i den rigtige retning, uden at tage deres frie valg fra dem: ”...libertarian paternalists should attempt to steer peoples choices in welfare-promoting directions without eliminating freedom of choice” (ibid.: 1159).

De, der går ind for den libertære retning, afviser i samme åndedrag enhver form for paternalisme, de vil have så mange valgmuligheder i livet som muligt på alle områder, så man kan vælge det, man bedst kan lide, indforstået det rigtige for én selv. Denne tankegang bygger ifølge Thaler og Sunstein på "a false assumption and two misconceptions" (Thaler og Sunstein maj 2003: 175). Den falske præmis er, at man har den opfattelse, at mennesket er rationelt, og dermed altid foretager de valg, der er i dets eget bedste interesse. Problemet er, ifølge Thaler og Sunstein, at mennesket ikke altid handler rationelt, nogle gange handler de faktisk irrationelt eller menneskeligt. For at give et billede af forskellen på "almindelige mennesker" og den opfundne, urealistiske "økonomiske aktør" opfinder Thaler og Sunstein aktørerne "Humans and Econs" (Thaler og Sunstein 2008: 6-8). Ifølge deres tese er den første misforståelse, at det er umuligt at afstå fra at påvirke andre menneskers valg. Der vil altid være en eller anden form for påvirkning, uanset hvor frihedsindstillet den pågældende institution eller chef måtte være (Thaler og Sunstein maj 2003: 175). Den anden misforståelse er, at paternalisme altid involverer tvang, da man ved omplacering af frugt før dessert ikke ville sige, at man har tvunget nogen til at vælge den første løsning (ibid.). En anden, mindst lige så vigtig, betingelse i denne tankegang er, at mennesket gerne vil gøre det rigtige, hvis de havde "complete information, unlimited cognitive abilities, and no lack of willpower" (ibid.). Derfor er det muligt at skubbe mennesker i en bestemt retning, fordi de dybest set selv mener, at de ville træffe det samme valg, hvis de havde alle informationer til rådighed.

Det er fra dette libertariansk paternalistiske tankesæt, at ideen om at nudge og nudging blev født. Nudging eller et nudge er således en måde til at påvirke et menneske til at tage en bestemt beslutning uden at tvinge personen, men ved f.eks. at gøre brug af en bestemt indretning.

Nudging kommer til Danmark

Efter udgivelsen af *Nudge* i 2008 begyndte forskere og debattører for alvor at få øjnene op for dette nye fænomen, også i Danmark. Her blev der skrevet boganmeldelser og artikler om *Nudge*, som beskrev, hvad nudging dækker over. "'Nudge' hedder det på amerikansk. Det er svært at oversætte direkte. Det kan bedst forklares med det puf med albuen, man giver sin sidemand, hvis man vil have ham eller hende til at gøre noget" (*Information* 30. august 2008). I december 2010 oprettede Pelle Guldborg Hansen, Ph.D., adfærdsforsker og lektor på Roskilde Universitet det

første danske initiativ i forbindelse med nudging ved stiftelsen af Det Danske Nudging Netværk DNN, hvor han nu sidder som formand ([Om Pelle - Pelle Guldborg Hansen \(pelleonline.org\)](#)). DNN, som altså blev oprettet umiddelbart efter, at den engelske nudgeenhed BIT blev dannet i sommeren 2010, skriver, at det: "...har til formål at etablere et netværk af forskere, virksomheder, organisationer og politikere – alle med fælles interesse i brugen og udviklingen af nudging ([Om DNN | Danish Nudging Network](#)).” DNN blev etableret igennem det danske forskningscenter ISSP (The initiative for science, society and policy) ([History - Initiative for Science, Society and Policy \(issp.center\)](#)). ISSP er en enhed, hvis mål er at integrere videnskab og teknologi ind i den samfundsmæssige planlægning og den offentlige diskurs. I dag er Hansen blevet direktør for ISSP ([About ISSP - Initiative for Science, Society and Policy](#)).

I 2010 blev forskningsvirksomheden iNudgeyou – Den danske nudge enhed også etableret af Pelle Guldborg Hansen, der i dag bliver betragtet som en af de førende nudgeenheder i Europa, da det i det seneste årti har samarbejdet med mange danske virksomheder, organisationer og styrelser. Udover konsulentarbejde har enheden også en anden agenda: ”I iNudgeyou arbejder vi aktivt med at udbrede kendskabet til og interessen for adfærdsforskning i det brede samfund, såvel som hos beslutningstagere ([Om os | iNudgeyou – Den Danske Nudge Enhed](#)).” Dermed ligger der i denne enhed ambition om at udbrede nudging, især ud til lovgiverne, dvs. man arbejder hen imod en implementering af nudging i samfundet. Desuden bliver der igennem iNudgeyou lavet kurser om nudging til de organisationer, forskere og kommunikører, der gerne vil have en større forståelse for menneskers adfærd. Året efter, i efteråret 2011, arrangerede ISSP, at Richard Thaler kunne komme til Danmark og holde foredrag om nudging. Især et kendt nudgingemne, organdonation, blev omdrejningspunktet, da Thaler i sit foredrag prøvede at overtale danskerne til, at blive organdonere ved hjælp af implementeringen af nudges i samfundet (Kommunikationsforum.dk, 21. oktober 2011). Guldborg Hansen var i hans kapacitet som formand for DNN én, der kunne rapportere om denne nyhed ([Nyheder 2011 \(aau.dk\)](#)). Han har uden tvivl også spillet en rolle med hensyn til at få Thaler til Danmark, da DNN blev oprettet igennem ISSP og derigennem samarbejder. Den samme dag som Thaler holdt sit foredrag i København, mødtes han senere med nogle lovgivere. Hvilke lovgivere er ikke specificeret, men senere artikler bekræfter: ”Thaler har rådgivet politikere i bl.a. Danmark” (*Berlingske Tidende* 29. marts 2012; Kommunikationsforum.dk, 21. oktober 2011). Thalers foredrag og Thalers møde med danske lovgivere gjorde, at det indtil da relativt ukendte fænomen nudging nu kunne blive en

realitet for det danske samfund, hvilket gav medierne en fornyet interesse for emnet. Denne nye bevågenhed kan man bl.a. spore i artiklen ”Politikere skal lære at ’nudge’” (*Jyllands-Posten*, 6. november 2011; *Berlingske Tidende* 12. september 2012).

I 2012 blev fænomenet endnu mere udbredt i det danske samfund, da Københavns Kommune i samarbejde med Guldborg Hansen og studerende fra Roskilde Universitet udførte eksperimenter i de københavnske gader med affald. Københavns Kommune oplevede nemlig, at selvom 90 % af de adspurgte mennesker syntes, det var forkert at smide affald, var der alligevel et meget stort problem med skrald i gaderne (Guldborg Hansen og Maaløe Jespersen 2012: 18). Eksperimentet sikrede en formindsket afkastning af affald på 46% og mandede ud i at 500 grønne skraldespande og fodspor blev sat op i sommeren 2012, under den nu velkendte kampagne ”Ren kærlighed til KBH” (Guldborg Hansen og Maaløe Jespersen 2012: 19; [REN kærlighed til KBH" holder stadig \(rostrapr.com\)](#)). Dermed kunne man for første gang se et samarbejde mellem en offentlig instans og en nudging-ekspert.

I 2014 blev The European Nudging Network TEN dannet. Grunden til at TEN bliver nævnt i denne forbindelse er, at én af netværkets medstiftere var Pelle Guldborg Hansen. TENs formål er det samme som DNNs: at udbrede nudgetilgangen i politisk beslutningstagen. Men formålet er også at lave et stærkt netværk af forskellige organisationer, firmaer mv. med henblik på vidensdeling ([About TEN - The European Nudging Network \(tenudge.eu\)](#)). Dermed har Guldborg Hansen medvirket til at grundlægge to danske nudgeorganisationer og været medstifter af et internationalt nudgenetværk. De tre organisationer er internt kædet sammen, da der står på iNudgeyou’s hjemmeside, at: ”Dertil støtter vi aktivt Det Danske Nudging Netværk og Det Europæiske Nudging Netværk gennem medlemskab samt donation af arbejdstimer, research og forskning” ([Om os | iNudgeyou – Den Danske Nudge Enhed](#)). Guldborg Hansen er elementet, der binder alle institutionerne sammen.

For at opsummere: Efter at *Nudge* blev udgivet i 2008, blev der skrevet om bogen i den danske presse, men den fik derefter ikke yderligere opmærksomhed. Først i 2010, ved dannelsen af DNN og iNudgeyou, blev begrebet og redskabet nudge introduceret bredere i Danmark. Men det var først Richard Thalers foredrag og møde med danske lovgivere, der ansporede en større interesse for emnet. Allerede året efter blev nudging brugt som et aktivt redskab i Københavns kommune.

Thalers foredrag blev arrangeret af ISSP, men Pelle Guldborg Hansen kunne informere om foredraget p.g.a. hans centrale position i organisationen. Guldborg Hansen bliver qua hans centrale rolle i diverse organisationer brugt som nudgingekspert i den danske presse og influerede dermed også udbredelsen af nudging ud i den almene befolkning: ”Danmarks Mr. Nudge” (dr.dk, 6. februar 2012; *Politiken*, 24. maj 2014; *djøfbladet*, 22. oktober 2016). P.g.a. hans position som grundlægger og direktør for mange af de danske og europæiske nudgingnetværk- og enheder, var Guldborg Hansen, kernepersonen i udbredelsen og implementeringen af nudging i Danmark.

Den videre udbredelse af nudging i Danmark

Da nudging for første gang blev omtalt i den danske presse, blev der brugt kræfter på at forklare, hvad fænomenet egentlig er. Senere skiftede fokuspunktet til kritiske og etiske spørgsmål, hvilket giver en indikation af, at danskerne havde stiftet bekendtskab med fænomenet. Den etiske side af nudging markerer, at nudging blev italesat på en ny måde. Bl.a. blev der talt om forskellige former for nudging, gode nudges og dårlige nudges. I sammenhæng med dette blev nudging i adskillige artikler også italesat mere kritisk som manipulation. *Kristeligt Dagblad* bragte en række artikler i 2013, hvor kommunernes tiltagende brug af nudgingredskaber blev omtalt negativt: ”Hvis du påvirker folk til at gøre noget ubevidst, er det dybest set hjernevask” (*Kristeligt Dagblad*, 22. februar 2013). Kommunerne havde øget interesse i at bruge nudging, fordi finanskrisen stadig var budgetbegrænsende, og derfor skulle man finde på alternative løsninger (*Kristeligt Dagblad*, 22. februar 2013). I et interview medgav Pelle Guldborg Hansen dog, at nogle nudges er dårlige og manipulative:

Der er også eksempler på nudges, der er mere skjulte og manipulative, medgiver han. Når butikker flytter rundt på varerne i butikken (...) opdager vi det ikke og kan måske heller ikke gennemskue, hvad intentionen er. Det er netop en af grundene til, at Dansk Nudging Netværk er blevet oprettet (...) »Vores opgave er at sørge for, at politikerne og myndighederne bruger redskaberne forsvarligt. Det er netop derfor, at netværket er startet af forskere blandt organisationer, institutioner og virksomheder – og ikke politiske partier.« (Berlingske Tidende 12. september 2012)

I det ovenstående citat udtaler Guldborg Hansen, at hans nudgingnetværk DNN skal agere som en etisk vagthund, der passer på befolkningen og monitorerer politikerne, så de ikke foretager

urimelige nudgingvalg. Hermed sørger han også for, at nudgingnetværk omtaltes i positive vendinger og som en essentiel aktør på samfundsscenen. På DNN og iNudgeyous hjemmesider kan man se et udvalg af de virksomheder, organisationer og netværk, som DNN har medlemmer fra, og som iNudgeyou har samarbejdet med. De spænder fra OECD og Mærsk til mindre virksomheder og danske myndigheder. Denne spændvidde giver endnu et indblik i, hvor meget de danske nudgingorganisationer har udbredt sig og er blevet aktive agenter, også udenfor Danmark.

I efteråret 2014 sendte DR1-programmet *Vanens Magt*¹ med følgende reklametekst: ”I fire helt nye programmer på DR1 undersøger livsstilsekspert Anne Glad om en helt ny videnskabelig metode som med små umærkelige puf kan ændre vores adfærd uden at vi opdager det” (Arvin, dr.dk Presse, 10. november 2014). Dette er det første tv-program, der er lavet om nudging i Danmark. I de fire programmer laver værten Anne Glad og nudgingeksperten Sille Krukow forskellige nudgingeksperimenter rundt om i Danmark. I det første program udførte de f.eks. forsøg med Københavns Hovedbanegård, hvor mange mennesker tisser i hjørnerne og kaster cigaretskodder overalt, som resulter i, at der skal mere rengøring på stationen. Disse problematikker forsøgte de at løse ved hjælp af diverse nudgingredskaber. Nudging og de mange forskellige nudges, som bliver præsenteret i programrækken, bliver italesat som en vidunderløsning på alle de adfærdsproblemer, der kommer til udtryk i det offentlige rum. Derudover hævder programmet, at alle eksperimenterne lykkedes med tydelige gode resultater.

I det sidste og fjerde program fokuserede værterne på nudgeløsninger i forhold til miljøproblemer, bl.a. undersøgte de madspild på en teknisk skole. Til sidst i programmet besøgte de den daværende miljøminister Kirsten Brosbøl (S), for at høre hendes holdninger til brugen af nudging ift. miljøproblemer:

...jeg tror på, det er det, det handler om, det er, at skabe nogle nemme løsninger, det viser jeres eksperiment jo også, når muligheden er der, jamen så gør man det også. (...) Vi har stillet en pulje til rådighed for kommunerne, som de nu kan søge bl.a. til sådan nogle forsøg her med nudging... Så ser jeg meget gerne, at vi breder de her erfaringer ud, også til hele landet” (Lyd. Brosbøl 2014 <http://hdl.handle.net/109.3.1/uuid:2460b3dl-744b-4ee4-9878-1ff8d93c6055>).

¹ Dette er også titlen på en bog fra 2012 af Charles Duhigg, der udforsker videnskaben bag vane-dannelse og reformering.

Som det ovenstående citat indikerer, bliver nudging omtalt i positive vendinger af miljøministeren ikke mindst p.g.a. de nudgingeksperimenter i programmerne, der angiveligt gav meget positive resultater. De gode resultater som programmerne leverede og den positive omtale af nudging, fik ikke kun ministeren til at overveje at implementere det i offentlig sammenhæng; seerne i stuerne må via den positive omtale også have fået en fornemmelse af, at dette redskab virkelig kan gøre underværker. Der har dog også været fremført kritik af programmet, f.eks. for at forsøgene udføres uvidenskabeligt (Forskerzonen, videnskab.dk, 21. december 2014). Men det ændrer ikke det faktum, at programmerne i første omgang fremstår videnskabelige og enestående for tv-seerne, hvoraf mange formentlig for første gang blev introduceret for nudging via det første populærkulturelle program om emnet i Danmark.

I efteråret 2018 sendte DR1 programmet *Manipulator*, som undersøgte, hvordan mennesker bliver manipuleret i hverdagen. Igen var Anne Glad vært, denne gang med mentalisten Jan Helle-søe. I alle episoderne var Pelle Guldborg Hansen tilknyttet som ekspert. Ét af afsnittene var dedikeret specifikt til nudging. I dette afsnit gennemgik Guldborg Hansen og Glad Københavns Lufthavn for nudges, som Guldborg Hansen og hans team havde været med til at etablere ([Manipulator: Sæson 1 – Nudging | Se online her | DRTV](#)). Endnu en gang blev nudging fremstillet som et succesfuldt redskab, der havde medført mærkbare resultater. Samtidig blev Helle-søes evner som mentalist bragt i spil for yderligere at vække sensationsfølelsen hos seerne. I kølvandet på programmerne blev DR kontaktet af en seer, der mente at *Manipulator* førte seerne bag lyset. Hertil svarede Jesper Termansen, redaktør for lyttere og seere, at programmet ”ikke kan betragtes som et videnskabeligt program i klassisk forstand, men et underholdningsprogram, der giver et vist fagligt indhold om menneskelig manipulation” (DR Nyheder, 25. januar 2019). Der kan imidlertid ikke herske tvivl om, at programmet italesatte nudging meget positivt – som en stor hjælp, der var blevet en del af hverdagen. Dette blev i den grad understøttet i afslutningen af programmet, hvor Glad udtalte:

Så næste gang du sigter efter fluen i pissoiret eller ramler rumlerillerne på motorvejen, så kan du sende en kærlig tanke til de mennesker, som har skabt de her manipulationer, fordi de gør det kun

for at hjælpe os alle sammen bedre igennem hverdagen (Lyd. Glad 2018 [Manipulator: Sæson 1 – Nudging](#) | [Se online her](#) | [DRTV](#)).

Som allerede omtalt, har det offentlige siden eksperimentet med skraldespandene i 2012 brugt nudging som en løsning på nogle af de adfærdsproblemer, der besværliggør og laver ekstra arbejde for samfundet. Men den første regering til at italesætte nudging var Lars Løkke Rasmussens VLAK-regering, som tiltrådte i november 2016. I foråret 2017 blev Sammenhængsreformen udlagt af Finansministeriet, som en reform, der skulle sikre en større sammenhæng i den voksende offentlige sektor (Finansministeriet, april 2017: 3). Reformen indeholder fire spor, hvoraf det tredje adresserer målet om at skabe en mere tidssvarende offentlig sektor og anviser otte initiativer, der skal hjælpe med dette. Den ene af disse otte initiativer handler om nudging:

Mere systematisk anvendelse af adfærdsindsigter (nudging).

En række lande med UK og USA i spidsen har de senere år arbejdet systematisk med adfærdsindsigter – også kendt som nudging. Flere danske myndigheder er også i gang med forskellige initiativer. Regeringen vil tage initiativ til at styrke arbejdet med nudging i den offentlige sektor (ibid.: 17).

Som citatet viser, er nudging et kendt fænomen i andre lande, men rapporten er det første dokument, hvori en dansk regering italesætter, at de bruger nudging og vil bruge gøre det i fremtiden. Det fortæller om en bredere og mere systematisk implementering af nudging i det offentlige regi, som ligger i forlængelse af tidligere initiativer. Bl.a. havde erhvervsstyrelsen, konkurrence- og forbrugerstyrelsen og miljøstyrelsen igennem lang tid brugt nudging som et aktivt redskab for at forbedre befolkningens valg ([Søgeresultat | erhvervsstyrelsen.dk](#); [Søg \(kfst.dk\)](#); [Find \(mst.dk\)](#)). Derudover vedtog man i 2016 én af de første nudging-love, der omhandler en karenperiode på 48 timer, efter at man har accepteret et kviklån (Politiken, 8. februar 2017). Daværende beskæftigelsesminister Troels Lund Poulsen og innovationsminister Sophie Løhde udtalte sig allerede om denne reform i vinteren 2017, hvor de roste nudging som et redskab, som kan give resultater til en bedre forbrugeroplevelse af den offentlige sektor:

Det her skal i bund og grund være med til at skabe nogle nye og moderne redskaber, som gør borgere og virksomheder mere tilfredse (...) forklarer beskæftigelsesminister Troels Lund Poulsen (V).

(...) derfor overvejer vi også, hvordan man kan fremme anvendelsen af nudging i den offentlige sektor mere systematisk», siger Sophie Løhde (ibid.).

Denne positive udlægning af nudging skyldtes ifølge den daværende beskæftigelsesminister de gode erfaringer fra Storbritannien og USA. I Danmark blev nudging udlagt som en tværministeriel tilgang, hvilket virker appellerende på Lund Poulsen, da det repræsenterede en ny måde at bruge nudging på i det offentlige.

Opsummeret er nudging blevet en større og større del af danskernes hverdag, hvilket har medført et øget fokus på emnet, herunder også mere kritiske og etiske overvejelser over brugen af nudging. Programmerne *Vanens Magt* og *Manipulator* er udtryk for, at nudging entrettede populærkulturen. Endvidere medvirkede programmerne til yderligere at sprede ”det gode” budskab om nudgings anvendelighed til mennesker, der endnu ikke var bekendt med fænomenet. I 2017 udlagde VLAKE-regeringen Sammenhængsreformen, der for første gang italesatte, at man brugte og fortsat vil bruge nudging i den offentlige sektor, hvor nudging dog allerede havde været brugt i adskillige sammenhænge. Men politikernes positive italesættelse af nudging viser, at nudging var blevet populært og bredt omfavnet, også fra politisk hold.

Covid-19 og nudging

2020 bragte en pandemi med sig, der nødvendiggjorde, at verdens befolkning blev nødt til at holde afstand, vaske hænder osv. Dermed er der blevet lagt et stort ansvar på det enkelte individ, som nødvendigvis skal opføre sig som regeringen tilskriver for at modvirke at virusset spreder sig yderligere. Men som allerede nævnt handler mennesket ikke altid hensigtsmæssigt, selvom vi har de bedste intentioner og incitamenter til at gøre det. Ét af sundhedsmyndighedernes centrale redskaber har i den forbindelse været nudging.

Sundhedsstyrelsen har som et led i forhindringen af smittespredning lavet en række håndbøger i samarbejde med iNudgeyou. Der er blevet lavet en håndbog til forskellige målgrupper, hvor iNudgeyou har udformet diverse nudgeredskaber til brug på f.eks. skoler, kontor- og arbejdspladser og det offentlige rum. Sundhedsstyrelsen meddelte i en pressemeddelelse (Ritzaus Bu-

reau 11. september 2020), at disse håndbøger var udfærdiget, og dermed har man fra myndighedernes side gerne vil have stor opmærksomhed på de udformede nudges fra starten, for at få folk til at følge retningslinjerne på. I starten af hver håndbog er der skrevet en lille indledning om nudging:

Alle forslag er baseret på anvendt adfærdsvidenskab – bedre kendt som nudging. Effektive nudges kan ofte gøre noget svært ganske let. Nudging er relevant som værktøj, da de fleste godt ved, at de bør holde afstand – og også har et ønske om at gøre det. Alligevel sker det ikke altid. (...) – og her kan nudging hjælpe med at ‘puffe’ adfærden i en sund retning ([Nudge-rapport.ashx \(sst.dk\)](https://sst.dk): 2).

Håndbøgerne indeholder en masse forskellige ideer til nudges og planer, som f.eks. opdeling af gangarealer med tape, der sørger for afstand, men der er fx også skemaer for, hvordan man kan lave forskudte mødetider. Det hele kan direkte implementeres på kontoret eller skolen ([Nudge-rapport.ashx \(sst.dk\)](https://sst.dk): 5 og 10). Desuden bliver de meget genkendelige plakater fra Sundhedsstyrelsen eller egne hjemmelavede skilte anbefalet som vigtige for at henlede opmærksomheden på retningslinjerne. Håndbøgerne udkom i sommeren og det tidlige efterår 2020, og siden da har man kunne følge, hvordan de forskellige nudgeideer er blevet implementeret i det offentlige rum. DNN har i sit samarbejde med universitetsstuderende fra Roskilde Universitet lavet nudgeprojekter om Covid-19 med henblik på implementering af tiltag. De studerende har lavet gruppen: ”Sådan overholder din skole Sundhedsstyrelsens retningslinjer”, hvor de har uploadet billeder på Facebook af deres proces med at gøre en skole sikker i forhold til retningslinjerne ([Sådan overholder din skole Sundhedsstyrelsens retningslinjer | Facebook](https://www.facebook.com/Sadan-overholder-din-skole-Sundhedsstyrelsens-retningslinjer)). Detailbutikkerne har brugt mange af de forskellige nudges, især afstandsmærker op til kasserne, som også bliver præsenteret i håndbøgerne ([21079_SST_Manual-offentlige-rum.ashx](https://sst.dk): 8).

iNudgeyou har på deres hjemmeside lavet en hel fane om Covid-19, hvilket indikerer et stort fokus på pandemien. iNudgeyou skriver bl.a.: ”Det er med stor glæde, at vi kan fortælle, at vi

har fået tildelt midler fra Innovationsfonden til et projekt om, hvordan adfærdsindsigter kan anvendes effektivt i kampen mod pandemien og i genåbningen af Danmark” ([COVID-19 | iNudgeyou](#)). Danmarks Innovationsfond er en fond inden under Uddannelses- og Forskningsministeriet, der skal give tilskud til en styrkelse og udvikling af viden og teknologi ([Om Innovationsfonden | Innovationsfonden](#)). Derigennem har de danske myndigheder endnu en gang udvist tiltro til nudging som et af de redskaber, der skal anvendes for at få pandemien under kontrol. Myndighederne har dog også brugt andre hjælpemidler f.eks. informationskampagner for at give befolkningen viden om virussen. På de to hovedkanaler DR1 og TV2, men også på andre platforme såsom Youtube, har der været mange film, der er udarbejdet af Sundhedsstyrelsen, som enten har informeret om den nye sygdom eller vist instruktionsvideoer af, hvordan man tager mundbind på ([COVID:19: Plakater og andet materiale - Sundhedsstyrelsen](#)). En nyere og mere humoristisk kampagne målrettet til den unge befolkningsgruppe viser forskellige situationer, hvor unge mennesker ikke følger Sundhedsstyrelsens retningslinjer, men bliver ’skræmt’ til at følge retningslinjerne af Brostrøm ("[Vi kan godt](#)" - [ungefilm - Sundhedsstyrelsen](#)). Fordi filmene bliver vist på så mange og store platforme, når de ud til mange mennesker. På den anden side har filmene ikke på nogen måde haft den samme indflydelse på håndteringen af Covid-19, som nudging har, da den danske befolkning hver dag møder nudges overalt i det offentlige rum. Nudging er blevet det redskab i denne krise, som har anvendt til at regulere danskerne efter den eksisterende regeringsrationalitet med henblik på at undgå den videre smittespredning. Selvom nudging er kendetegnet ved et blidt puf i den rigtige retning, har det i myndighedernes hænder, grundet denne krise, været brugt som et mere håndfast redskab til, at få befolkningen til at følge retningslinjer. Hvis man ikke følger visse retningslinjer, f.eks. ved ikke at have mundbind på i toget, kan det udløse bøder. Hermed er der ikke længere tale om et frivilligt nudge, men om biopolitik, og myndighederne har ikke lagt skjul på, at der har været nødt til at ske en adfærdsregulering i samfundet for at undgå mere smitte og dermed eventuelle dødsfald.

Opsummeret har nudging været det redskab, der har været mest anvendt i håndteringen af denne krise, under Covid-19 i Danmark, da Sundhedsstyrelsen i samarbejde med den danske nudgeenhed iNudgeyou har udarbejdet en del håndbøger, hvor der præsenteres forskellige nudgeløsninger med henblik på at undgå smittespredning. Mange af de nudges, der bliver præsenteret i håndbøgerne, er de samme som dem, man har implementeret ude i butikkerne. På de fleste offentlige steder kan man se en eller anden form for nudge, der er blevet anvendt. Selvom myndighederne

også har brugt andre redskaber såsom film om virussen o.s.v., har det været nudges, der været mest anvendt. Biopolitikken har, ved nudgingens segmentering, således fremstået tydeligere end nogensinde før.

Konklusion

Nudging er en måde at påvirke mennesker på, at skubbe dem i en bestemt retning, der gavner deres og samfundets velfærd på lang sigt, men uden på nogen måde at tvinge folk. Nudging er en realitet fordi menneskets psykologiske forhold har ”defekter”, man kan udnytte til det gode ved brugen af nudges. Efter *Nudge* blev udgivet i 2008 af forfatterne Richard H. Thaler og Cass R. Sunstein, har der været bevågenhed på fænomenet. Allerede to år efter blev Danmarks første nudgenetværk DNN og nudgeenhed iNudgeyou oprettet af Pelle Guldborg Hansen. Året efter kom Richard Thaler til Danmark for at holde foredrag om nudging og mødtes i den forbindelse med danske politikere. I 2012 blev nudging brugt som et aktivt redskab i Københavns Kommune i form af grønne skraldespande, der var blevet iværksat af Guldborg Hansen. Guldborg Hansen har med oprettelsen af de mange nudgeorganisationer taget pladsen som Danmarks førende nudgingekspert og har ageret bindeleddet i implementeringen af nudging i Danmark. Som følge af at nudging er blevet en større del af danskerne hverdag, opstod der en mere kritisk tilgang til fænomenet. Populærkulturen har ved DR-programmerne *Vanens Magt* og *Manipulator* yderligere har dog udover at udbrede kendskabet til nudging desuden givet seerne og dermed befolkningen et meget positiv indtryk af nudging. Myndighederne har brugt nudging i en del år, men det var først i 2017, at en regering italesatte sin brug af nudging i Sammenhængsreformen. Denne italesættelse bekræfter, at nudging er kommet indenfor Christiansborgs mure. Brugen af nudging er ikke blevet mindre efter Covid-19, tværtimod. Nudging har haft en kæmpe indflydelse på den måde, man har håndteret virusset på. Selvom der har været anvendt andre redskaber, har de på ingen måde overskygget den massive og konstante brug af nudging, der møder danskerne hver dag. Nudgingens blide puf er i hænderne på myndighederne blevet mere regulativ, da der er sket en biopolitisk kontrol af danskerne ved reguleringen af befolkningens normale adfærd igennem alle de retningslinjer, som f.eks. Sundhedsstyrelsen har givet igennem det forløbne år.

Litteraturliste:

- Aalborg Universitet. "DE KÆRLIGE PUFES MESTER GÆSTER KØBENHAVN". *Aalborg Universitet Nyhedsarkiv 2011*, 18 oktober, 2011, hentet den 3/11-2021 fra [Nyheder 2011 \(aau.dk\)](#).
- Arvin, Bo Bech. "Vanens Magt på DR1," dr.dk Presse, 10. november, 2014. Vanens Magt på DR1 | Presse | DR.
- Beim, Jakob Hvide og Anders Bæksgaard. "Regeringen vil påvirke din adfærd med psykologiske kneb og puffemetoder". *Politikken*, 8. februar, 2017.
- Berlingske sektion 4 Business. "Freakonomics som politisk redskab". *Berlingske*, 29. marts, 2012.
- Burchell, Graham, Davidson, Arnold I., and Foucault, M. 2008: *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-1979*. Palgrave Macmillan UK.
- DR. "Manipulation er vejen til de rette valg," dr.dk, 6. februar, 2012.
- Fogde, Frederik. "Venlig hilsen fra kommunen skal coronasikre det offentlige rum". *Ritzaus Bureau*, 11. september, 2020.
- Foucault, Michel. *The History of Sexuality vol. 1 The will to knowledge*. Oversat. Robert Hurley. Pantheon Books, 1998.
- Gahner Larsen, Erik. "Kritik af DR-programmet "Vanens Magt": Nudgingforsøg udføres uvidenskabeligt". *Forskerzonen Videnskab.dk*, 21. december, 2014. [Kritik af DR-programmet 'Vanens magt': Nudging-forsøg udføres uvidenskabeligt](#)
- Guldborg Hansen, Pelle og Andreas Maaløe Jespersen 2012. "Nudge, adfærdsøkonomi og "økonomisk psykologi" – fra eksperiment til skraldespand". *Psykologisk Set* 87-88, s.15-22.
- Heukelom, Floris 2014. *Behavioral Economics A History*. Cambridge University Press.
- John, Peter 2018. *How Far to Nudge? Assessing Behavioural Public Policy*. Edward Elgar Publishing.
- Kahneman, Daniel. *Thinking, fast and slow*. Penguin Books, 2011.
- Kamil, Carolina. "Små, kærlige puf fra det offentlige". *Berlingske*, 12. september, 2012.
- Kommunikationsforum.dk. "Nudge, nudge - We Love People's store forbillede Richard Thaler gæstede København i dag. Og vi var med for at kunne lære at manipulere godt og grundigt". *Kommunikationsforum.dk*, 21 oktober, 2011.
- Løck, Sten. "Nudging er Trumf". *djøfbladet*, 22. oktober, 2016.
- Pedersen, Kåre. "Obama tænker økonomi på en tredje måde". *Information*, 7. november, 2008.
- Qvortrup, Mads. "Nudging: At bevæge folk med frie viljer". *Information*, 30 august, 2008.

- Rothenborg, Michael. ”Du får puf i den rigtige retning”. *Politiken*, 24 maj, 2014.
- Schou, Astrid. ”Politikere skal lære at ”nudge””. *Jyllands-Posten*, 6. november, 2011.
- Schmidt Søgaard, Lise. ”2.Er et venligt puf fra det offentlige manipulation?” *Kristeligt Dagblad*, 22. februar. 2013.
- Schmidt Søgaard, Lise. ”1.Kommuner kritiseres for at ”puffe” til borgerne”. *Kristeligt Dagblad*, 22. februar 2013.
- Thaler, Richard H., og Cass R. Sunstein. *Nudge: Improving decisions about Health, Wealth, and Happiness*. Yale University Press, 2008.
- Thaler, Richard H., og Cass R. Sunstein efterår 2003. ”Libertarian Paternalism Is Not an Oxymoron”. *The University of Chicago Law Review* vol. 70, nr. 4, s. 1159-1202.
- Thaler, Richard H., og Cass R. Sunstein maj 2003. ”Libertarian Paternalism”. *The American Economic Review* vol. 93, nr. 2, s. 175-179.
- Thaler, Richard H. *Adfærdsøkonomi: Hvordan vi afslørede det ufornuftige menneske*. Oversat. Poul Henrik Westh. Gyldendal, 2008.
- Vincentz Pedersen, Mikkel. ”Manipulator er underholdning og må godt ’trylle’”. *DR Nyheder*, 25. januar, 2019. ['Manipulator' er underholdning og må godt 'trylle' | Nyheder | DR](#)

Hjemmesider:

- Brosbøl, Kirsten. ”Vanens magt episode 4”. Interview af Anne Glad, *Vanens Magt*, DR1, 3. december, 2014, lyd 25:18. <http://hdl.handle.net/109.3.1/uuid:2460b3d1-744b-4ee4-9878-1ff8d93c3055>
- CBS. ”Cass Sunstein Professor, Honorary Doctor”. Hentet den 3/1-2021 fra [Cass Sunstein | CBS - Copenhagen Business School](#)
- Erhvervsstyrelsen. ”Resultater for ”nudging””. Hentet den 7/1-2020 fra [Søgeresultat | erhvervsstyrelsen.dk](#)
- Finansministeriet. ”Sammenhængsreformen. Borgeren først – en mere sammenhængende offentlig sektor”. Hentet den 27/11 2020 fra <https://fm.dk/udgivelser/2017/april/sammenhaengs-reform-borgeren-foerst-en-mere-sammenhaengende-offentlig-sektor/>.
- Glad, Anne. ”Manipulator: Nudging, Sæson 1 Episode 3”. *Manipulator*, DR1 15. november, 2018, lyd, 6:10 [Manipulator: Sæson 1 – Nudging | Se online her | DRTV](#)
- Guldborg Hansen, Pelle. ”Hvad er Nudging?” Hentet den 2/1-2021 fra https://inudgeyou.com/wp-content/uploads/2017/08/OP-DK-What_is_nudging.pdf

- Innovationsfonden. ”Om Innovationsfonden”. Hentet fra [Om Innovationsfonden | Innovationsfonden](#) den 10/1-2021.
- Konkurrence- og forbrugerstyrelsen. ”Søgeresultat”. Hentet den 7/1-2021 fra [Søg \(kfst.dk\)](#).
- Miljøstyrelsen. ”Søgeresultater for ”nudging””. Hentet den 7/1-2021 fra [Find \(mst.dk\)](#)
- Rostra. ”Kampagnen ”Ren kærlighed til KBH” holder stadig”. Hentet den 4/1-2021 fra [”REN kærlighed til KBH” holder stadig \(rostrapr.com\)](#)
- Sundhedsstyrelsen. ”Plakater og andet materiale – film”. Hentet den 10/1-2021 fra [COVID:19: Plakater og andet materiale - Sundhedsstyrelsen](#)
- Sundhedsstyrelsen. ”Strategi, mission og værdier”. Hentet den 9/1-2021 fra [Sundhedsstyrelsen](#)
- Sundhedsstyrelsen. ”Undgå smitte i det offentlige rum: Inspiration til kommuner med lette løsninger”. Hentet den 25/11 2020 fra <https://www.sst.dk/da/udgivelser/2020/undgaa-smitte-i-det-offentlige-rum---inspiration-til-kommuner-med-lette-loesninger>.
- Sundhedsstyrelsen. ”Undgå smitte på kontorarbejdspladser: Inspiration til lette løsninger”. Hentet den 25/11 2020 fra <https://www.sst.dk/da/udgivelser/2020/undgaa-smitte-paa-kontorarbejdspladser>.
- Sundhedsstyrelsen. ”Undgå smitte på skolen: Inspiration til lette løsninger”. Hentet den 25/11 2020 fra <https://www.sst.dk/da/udgivelser/2020/undgaa-smitte-paa-skolen>.
- Sundhedsstyrelsen. ”’Vi kan godt’ - unge film”. Hentet den 10/1-2021 fra [”Vi kan godt” - ungefilm - Sundhedsstyrelsen](#)
- Sådan overholder din skole Sundhedsstyrelsens retningslinjer. ”Sådan overholder din skole Sundhedsstyrelsens retningslinjer”. Facebook hentet den 10/1-2021 fra [Sådan overholder din skole Sundhedsstyrelsens retningslinjer | Facebook](#)
- Vilsbaek, Laura. ”Hvad betyder dual process”. Hentet den 2/1-2021 fra <https://www.lauravilsbaek.dk/blog-posts/dual-process-theory-eller-hvorfor-vi-spiser-chokoladen-nr-vi-godt-ved-vi-ikke-burde>

Organisationer:

- Dansk Nudging Netværk DNN, hentet den 27/11 2020 <https://www.danishnudgingnetwork.dk/>.
- iNudgeyou Den Danske Nudge enhed, hentet den 24/11 2020 <https://inudgeyou.com/da/for-side/>.
- ISSP The initiative for science, society and policy, hentet den 24/11 2020. <http://www.issp.center/>.

- Pelle Guldborg Hansen hentet den 9/1 2021 [Pelle Guldborg Hansen - Fascinerende fortællinger om hvordan du forandrer adfærd \(pelleonline.org\)](https://pelleonline.org)
- The European Nudging Network TEN, hentet den 27/11 2020 <http://tenudge.eu/>.

